

5. 6. ve 7. SINIF SOSYAL BİLGİLER DERS KİTAPLARININ ÖĞRETMEN GÖRÜŞLERİNE GÖRE İNCELENMESİ (Muğla İli Örneği)

Doç. Dr. Mustafa ERTÜRK

Akdeniz Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü

Emre GÜLER

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü

ÖZ

Eğitim sistemimizde en yaygın kullanılan ders kitaplarının gün geçtikçe önemi artmaktadır. Bundan dolayı geleceğimiz teminatı öğrencilerimizi en kusursuz ders kitaplarına kavuşturmak için çok önem taşımaktadır. Ders kitaplarını en iyi tanıyan öğretmenlerimizle yapılan bu çalışmada temel amaç 5. 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarının, fiziksel tasarımı, içerik, görsel tasarımı, dil ve anlatım özellikleri ile ölçme ve değerlendirme kazanımları ile ilgili, sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerini tespit etmektir. Araştırma, 2014-2015 yılları arasında Muğla merkez ve ilçelerindeki Ortaokullarda görev yapan 100 sosyal bilgiler öğretmenleri ile yapılmıştır. Nicel yaklaşımla tasarlanan tarama yönteminin esas alındığı çalışmada veriler anket formları ile toplanmıştır. Toplanan veriler ise SPSS 21 paket programına aktarılarak, frekans, yüzde çıkarımsal istatistikler sonucunda farklı yayın evlerine ait sosyal bilgiler ders kitaplarının fiziksel tasarımı, görsel tasarımı, içeriği, dil ve anlatım özellikleri ile ölçme ve değerlendirmeye ilişkin öğretmen görüşlerinin yüzdeleri ve ortalamaları incelendiğinde 'Yeterli' sonuçlarının daha yüksek olduğu görülmektedir.

Anahtar sözcükler: Eğitim, sosyal bilgiler öğretimi, ortaokul, ders kitabı.

INVESTIGATION OF 5. 6. AND 7. GRADE SOCIAL STUDIES TEXTBOOKS, ACCORDING TO THE TEACHERS ' VIEWS (EXAMPLE OF MUĞLA PROVINCE)

ABSTRACT

Our education system is growing in importance day by day the most widely used textbooks. Because of the guarantee future our students is very important to clarify the most perfect textbook. The main objective of this research with our best that teachers use textbooks 5th, 6th and 7th grade social studies textbooks, physical design, content, visual design, with language and expression characteristics of measurement and evaluation gains, is to determine the views of the social studies teacher . Survey between the years 2014-2015 working in secondary school in Muğla and its districts are made with 100 social studies teachers. data on the basis of research with quantitative approach designed screening methods were collected through questionnaires. The collected data using SPSS 21 software package, frequency, social information belonging to different publishing houses in the inferential statistical results so physical design of textbooks, visual design, content, language and expression characteristics measurement and evaluation for teachers about the percentages and averages are examined 'sufficient' results It seems to be higher.

Key words: Education, social studies, secondary school, schoolbooks.

1. GİRİŞ

Yapılandırmacı eğitim ortamlarında öğrencilerin daha fazla sorumluluk almaları ve öğrenme etkinliklerine aktif olarak katılmaları gerekmektedir. Yapılandırmacı eğitim ortamları, öğrenene çevreleriyle daha fazla etkileşimde bulunabileceği, zengin öğrenme

yaşantıları geçirmelerine olanak sağlayacak şekilde düzenlenmelidir (Yaşar, 1998, 70). Sınıflarda öğrenciyi öğrenme etkinliklerine dâhil eden sınıf atmosferini oluşturmada öğretmenlere önemli görevler düşmektedir. Dilaver ve Akyürek Tay (2008, 102), sınıf ortamını bir film setine benzetmiş, sette en önemli görevin yönetmene düştüğü ifade ederek, öğretmenleri, başarının anahtarı olarak nitelendirmiştir.

Öğrenme-öğretme sürecini planlayan ve yönlendiren öğretmen bu süreçte öğrenciler için bir rehber durumundadır. Öğretmenler öğrencilerin düşünme becerilerini geliştirmelerinde onlara öncülük ederek yardımcı olur. Öğretmenler, öğrenme-öğretme süreçlerini düzenlemede, içeriği çoklu yöntemlerle sunmaya, öğrencileri gerçek yaşamla bağlantılı olan problematik öğrenme durumlarıyla karşılaştırmaya, çok yönlü uyarıcıları olan çoklu öğrenme ortamları sağlamaya, işbirliğine dayalı grup çalışmalarına yönlendirmeye önem vermelidir. Bunun yanında öğrencilerin girişimlerini desteklemeli, bağımsız hareket ve karar alma becerilerini cesaretlendirmelidir (Duman ve İkiel, 2002).

Türk eğitim sistemimizde sosyal bilgiler öğretiminin amaçları, köklü tarihimiz ve eğitim sistemimizin dayandığı temellerle, ilkeler üzerine oluşturulmuştur. Milli eğitim kanunu, ilköğretim 1. ve 2. basamaklarındaki Tarih, Coğrafya ve Felsefe grubu derslerinin programları incelendiğinde gelişen ve değişen toplum içinde insanın gelişimi ve yurttaşlık eğitimi gibi temel boyutların açılarak ele alındığı ve önem verildiği görülmektedir (Dönmez 2003: 31).

Köklü eğitim sistemimizde ülkenin yeniden yapılandırılmasında önemli konuma sahip sosyal bilgiler dersi, ilköğretim okullarında Sosyal Bilgiler adı, ülkemizde ilk kez 1968 programında yer almış, bundan önceki programlarda (1926, 1930, 1932, 1936 ve 1948) Tarih, Coğrafya, Yurt Bilgisi ve 1962 yılında toplum ve ülke incelemeleri dersleri ile sosyal bilgiler dersi birlikte okutulmaya çalışılmıştır (Sönmez 1998: 32).

1968'den sonra; 1989, 1993, 1998 ve 2004'te programlar yapılmıştır. Bu programlarda ders ismi olarak 'Sosyal Bilgiler' ismi değiştirilmeden korunmaya devam edilmiştir (Tay ve Tay 2006: 73-84).

Sosyal Bilgiler, konusu insanlar ve yaşam alanı olduğu için kendimizi ve değerlerimizi anlamlandırmada yol gösterici olur. Sosyal bilgileri tanımak diğer disiplinlere göre daha zordur. Çünkü sosyal bilgiler disiplinler arası ve çok disiplinli bir alandır (Tekindal ve diğerleri 2005: 18).

Eğitim öğretim sürecinde öğrencinin etkin katılımını sağlamak, öğrencilerin ilgi, istek, beceri ve ihtiyaçlarını dikkate alacak biçimde öğrenme yaşantıları düzenlemek, bilgi, beceri ve tutum kazandırmada öğretmene yardımcı olmak amacıyla öğrenci çalışma kitapları kullanılmaktadır. Öğrenci çalışma kitapları, öğrencilerin ders kitabında işlenen konularla ilgili etkinlikleri yaparak, öğrenme sürecine aktif olarak katılmalarına fırsat veren, öğrenmelerinin sorumluluklarını almalarını sağlayan bir kitap-defter işlevi görmektedir (Kabapınar, 2009, 387).

Birden çok disipline sahip bir alanların anlatımında kullanılan ve öğrenme-öğretme sürecinin önemli aracı, ders kitaplarıdır. Günümüzde ders kitaplarının sınıf içindeki yeri hâlâ önemini sürdürmekte olup, öğretmenler birçok etkinliği kitap ile yürütmektedirler. Öğretmenlerin çoğu, öğretim programlarına bakmadan öğrenme-öğretme etkinliklerine ait programlarını ders kitaplarına göre yapmaktadır. Bundan dolayı ders kitaplarının önemi daha da artmaktadır (Kızılcıoğlu 2003: 95).

Yukarıda bahsettiğim faydalarının yanında ders kitapları; bir yandan öğrencilerin neler öğreneceklerini belirlerken diğer taraftan öğretmenlerin neler öğreteceklerini belirleyen kaynaklardır. Diğer bir deyişle bir ders kitabı, hem öğrenme hem de öğretme sürecinin içinde

yer alan bir materyaldir. Böyle önemli bir eğitim aracı olmasından dolayı ders kitaplarının çok fazla eleştiriler almasına neden olmaktadır (Gümüş 2004: 83). Yine de gelişen teknolojik araçlar; bilgisayar, tablet, akıllı telefonlar ders kitaplarının gelişimini geçmesine rağmen ders kitapları halen hayatımızda ve eğitim-öğretim ortamımızda vazgeçilmez bir unsur olarak yer almaktadır.

Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı [TTKB], tarafından 2003 yılında başlatılan program geliştirme çalışmaları sonuç vermiş ve diğer disiplinlerde olduğu gibi sosyal bilgiler programları da 2004-2005 öğretim yılında pilot okullarda uygulanmaya başlamıştır (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2005).

2005 İlköğretim Sosyal Bilgiler Öğretim Programı ve Kılavuzu'nda programın temel amacı öncelikli olarak öğrencileri aktif öğrenme ortamında olmasına, bilgiye ulaşma yöntemlerini öğrenmelerini problemleri çözme ve sonuç çıkarma becerilerini kazandırmaktır. Böylece öğrenci temelli bilgi ve beceriyi eşitleyen öğrencinin kendini ve çevresini tanımasını sağlayan yeni bir anlayış olan yapılandırmacılık hayata geçirilmeye çalışılmıştır (MEB; 2005). Bu değişikliklerin yanında ilk kez özel yayınevlerine ders kitapları hazırlama hakkı verilmiştir.

Yayınevi; eğitim aracı, ders kitabı ve her türlü basılı yayın yapan kuruluşa denir. Yayınevleri, ders kitabı üretecek yeterli sayıda insan kaynağına, alanlarında lisans veya lisansüstü düzeyde eğitim görmüş yazar, yazarların yanında editör, dil uzmanı, görsel tasarımcı, ölçme ve değerlendirme uzmanı, program geliştirme uzmanına ihtiyacı vardır. Bunların yanında yayınevleri mesleğin etik değerleri ve ilkeleri çevresinde kurumsallaşması, ders kitabının üretim süreci alanlarında uzmanlaşmış görevliler eliyle idare etmelidir. Belirli alanları ve sınıflar seviyesinde ders kitabı hazırlama konusunda profesyonelleşmesi esastır. Ayrıca yayınevleri yüz kızartıcı suçtan veya telif hakları ile ilgili kanuna aykırı iş ve işlemlerden hüküm giymiş olanların sahibi veya ortaklığı oldukları yayınevlerinin ders kitabı başvuruları kabul edilmez. Yayınevlerince yapılan başvurularda verilen belgenin veya yazılı bir beyanın gerçek dışı olduğunu idari ve adli makamlarda tespit edilmesi durumunda, belgenin yer aldığı taslak ders kitabı inceleme işlemi durdurularak yayınevine iade edilir. Bu durumda bir yıl boyunca yayınevini yeni başvurusu kabul edilmez (Resmi Gazete, 2004 sayı: 25405).

Araştırmada 2014-2015 eğitim-öğretim yılları arasında Muğla İli Ortaokullardaki farklı yayın evlerine ait sosyal bilgiler ders kitaplarının fiziksel tasarımı, içerik, görsel tasarımı, dil ve anlatım özellikleri ve ölçme ve değerlendirme açısından öğretmen görüşleri doğrultusunda değerlendirilmesi üzerinde durulmuştur.

2. YÖNTEM

Farklı yayın evlerine ait 5. 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarının, fiziksel tasarımı, içerik, görsel tasarım, dil ve anlatım özellikleri ile ölçme ve değerlendirmeye yönelik kazanımlar ile ilgili, sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşlerini tespit etmek amacıyla yapılan araştırmanın bu bölümünde, araştırma yöntemi ile ilgili bilgilere yer verilmektedir. Araştırmanın yöntemi kapsamında, araştırma modeli, evren ve örneklem, veri toplama aracının geliştirilmesi, veri toplama aracının uygulanması ve verilerin analizine ilişkin bilgiler yer almaktadır.

2.1. Evren ve Örneklem:

Bu araştırmanın evrenini, 2014-2015 eğitim- öğretim yılından Muğla'da yer alan kamu ortaokullarında görev yapan öğretmenler oluşturmaktadır. Muğla'da yer alan kamu

ortaokullarında görev yapan 5. 6. ve 7. sınıf 42 kadın, 58 erkek toplam 100 katılımcı sosyal bilgiler öğretmeni, seçkisiz örnekleme oluşturmaktadır.

- Ders Kitapları:

İlköğretim Sosyal Bilgiler 5. Sınıf Ders Kitabı (Dr. Ahmet Utku ÖZENSOY), Harf Yay. Ankara 2014.

İlköğretim Sosyal Bilgiler 6. Sınıf Ders Kitabı (Erol Ünal KARABIYIK), Evren Yay. Ankara 2014.

İlköğretim Sosyal Bilgiler 7. Sınıf Ders Kitabı (Erol Ünal KARABIYIK), Evren Yay. Ankara 2014.

2.2. Verilerin Toplanması ve Analizi:

Araştırmada anket formu hazırlanırken ilköğretim Sosyal Bilgiler öğretmenleri ve konuyla ilgili uzman görüşleri ile araştırmanın alt amaçları doğrultusunda anket maddeleri tartışılmış ve ankette 5'li likert ölçeği verilmiştir.

Araştırmanın planlanan sürede tamamlanabilmesi ve verilerin güvenilir bir şekilde toplanabilmesi, gerekli olan izin işlemlerinin tamamlanabilmesi için araştırmada kullanılacak olan ölçme araçlarına son şekli verilmiş, çalışmanın yapılacağı 157 okul listelenmiş, izin işlemleri için gerekli olan belgeler tamamlanarak izin süreci başlatılmıştır. Gerekli olan izin Muğla İl Millî Eğitim Müdürlüğü'nden alınmış ve araştırma başlamıştır. Araştırmada kullanılacak olan anket yeterli sayıda çoğaltılmış, araştırmacı tarafından okullara gidilmiştir.

Araştırmadan elde edilen veriler SPSS 21 paket programı ile analiz edilmiştir. Buna göre verilerin analizi ve yorumlanmasında örneklem özellikleri frekans, yüzde gibi istatistiksel çıkarımlar yapılmıştır.

3. BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde örneklemden elde edilen veriler SPSS 21 paket programı ile istatistiksel analiz edilip yorumlanmıştır. Farklı yayın evlerine ait sosyal bilgiler ders kitaplarının öğretmen görüşlerine göre incelenmesiyle ilgili bulgular ele alınmıştır.

Bu bölümde örneklemden elde edilen veriler SPSS 21 paket programı ile istatistiksel analiz edilip yorumlanmıştır. Farklı yayın evlerine ait sosyal bilgiler ders kitaplarının öğretmen görüşlerine göre incelenmesiyle ilgili bulgular ele alınmıştır.

Çizelge 3. 1. 5. 6. ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının, Fiziksel Tasarımına İlişkin Öğretmen Görüşleri

Maddeler	Sınıf	Yetersiz		Kısmen yeterli		Yeterli		Oldukça yeterli		Tamamen yeterli	
		f	%	F	%	f	%	f	%	f	%
1. Sosyal bilgiler ders kitabının kullanılabilirliği	5	13	13,0	38	38,0	34	34,4	10	10,0	5	5,0
	6	9	9,0	35	35,0	40	40,0	8	8,0	8	8,0
	7	15	15,0	31	31,0	42	42,0	6	6,0	6	6,0

	5	14	14,0	27	27,0	36	36,0	15	15,0	8	8,0
2. Sosyal bilgiler ders kitabının dayanıklılığı	6	9	9,0	25	25,0	44	44,0	16	16,0	6	6,0
	7	15	15,0	17	17,0	49	49,0	12	12,0	7	7,0
	5	22	22,0	30	30,0	26	26,0	14	14,0	8	8,0
3.Kitap tasarımının çekiciliği	6	17	17,0	34	34,0	28	28,0	16	16,0	5	5,0
	7	17	17,0	27	27,0	43	43,0	9	9,0	4	4,0
	5	5	5,0	41	41,0	28	28,0	20	20,0	6	6,0
4.Yazı tipi ve boyutun okumayı kolaylaştırması	6	12	12,0	24	24,0	40	40,0	17	17,0	7	7,0
	7	14	14,0	34	34,0	29	29,0	15	15,0	8	8,0
	5	11	11,0	34	34,0	28	28,0	16	16,0	11	11,0
5.Görsel sayfaya yerleştirilme düzeninin okumayı kolaylaştırması	6	9	9,0	30	30,0	33	33,0	20	20,0	8	8,0
	7	14	14,0	38	38,0	32	32,0	11	11,0	5	5,0
	5	13	13,0	23	23,0	42	42,0	16	16,0	6	6,0
6.Yazılı metinler ile görsel materyallerin uyumu	6	11	11,0	26	26,0	44	44,0	16	16,0	3	3,0
	7	13	13,0	34	34,0	34,0	34	15	15,0	4	4,0
	Ortalama	5	13	32	29	15	7				
	6	11	25	38	15	6					
	7	14	28	38	11	5					

Çizelge 3.1.' te öğretmenler 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarının, fiziksel tasarımı ile ilgili genel ortalamaya göre 'Kısmen Yeterli' olarak görüş bildirmişlerdir. Okumayı az seven bir toplum olarak kitap satın alırken çoğunlukla kitabın fiziksel özellikleri ilk sırada yer alır. Ortaokul düzeyinde çocuklar fiziksel görünüme önem verdiklerinden dolayı, kitabın içeriği ne denli çekici olursa olsun, Kötü kâğıda basılmışsa, harfleri küçük ve silikse, kapak resmi özensiz seçilmişse, seçilme ihtimalini düşürecektir. Bundan dolayı çocuk kitaplarını ucuz mal ederek, görünümüne önem vermemek kitapların okunmamasına yol açabilmektedir (İpşiroğlu, 1994: 128).

Çizelge 3.1.'te öğretmenler 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarının, fiziksel tasarımı ile ilgili genel ortalamaya göre 'Yeterli' olumlu görüş bildirmişlerdir. Çizelge 3.1.'te öğretmenler 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarının, fiziksel tasarımı ile ilgili maddelere genel ortalamaya göre 'Yeterli' olumlu görüş bildirmişlerdir.

Çizelge 3. 2. 5. 6. ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının İçeriğine İlişkin Öğretmen Görüşleri

Maddeler	Sınıf	Yetersiz		Kısmen yeterli		Yeterli		Oldukça yeterli		Tamamen yeterli	
		f	%	f	%	f	%	f	%	F	%
7. Sosyal bilgiler ders kitabının içeriğinin; milli değerlerle tutarlılığı	5	16	16,0	20	20,0	42	42,0	14	14,0	8	8,0
	6	8	8,0	38	38,0	40	40,0	8	8,0	6	6,0
	7	16	16,0	38	38,0	29	29,0	13	13,0	4	4,0
8. Sosyal bilgiler ders kitabının içeriğinin kültürel	5	13	13,0	27	27,0	34	34,0	21	21,0	5	5,0
	6	10	10,0	32	32,0	39	39,0	14	14,0	5	5,0

değerlerle tutarlılığı	7	15	15,0	28	28,0	40	40,0	13	13,0	4	4,0
9. Sosyal bilgiler	5	13	13,0	20	20,0	41	41,0	20	20,0	6	6,0
ders kitabının içeriği	6	13	13,0	24	24,0	45	45,0	12	12,0	6	6,0
insani değerlerle	7	13	13,0	35	35,0	37	37,0	10	10,0	5	5,0
tutarlılığı	5	18	18,0	25	25,0	37	37,0	13	13,0	7	7,0
10. Ders kitabının	6	12	12,0	35	35,0	39	39,0	9	9,0	5	5,0
milli kimlik bilinci	7	21	21,0	29	29,0	37	37,0	9	9,0	4	4,0
kazandırması	5	12	12,0	35	35,0	34	34,0	13	13,0	6	6,0
11. Programda yer	6	9	9,0	42	42,0	36	36,0	8	8,0	5	5,0
alan kazanımların	7	17	17,0	36	36,0	34	34,0	11	11,0	2	2,0
ders kitabında	5	14	14,0	28	28,0	36	36,0	16	16,0	6	6,0
gerçekleştirilme	6	16	16,0	35	35,0	31	31,0	16	1,0	2	2,0
düzeyi	7	18	18,0	43	43,0	29	29,0	8	8,0	2	2,0
12. Konulara ait	5	17	17,0	32	32,0	30	30,0	16	16,0	5	5,0
örneklerin yeterliliği	6	12	12,0	35	35,0	37	37,0	11	11,0	5	5,0
13. Konuların hayata	7	19	19,0	40	40,0	29	29,0	9	9,0	3	3,0
uygulanabilirliği	5	14	14,0	29	29,0	37	37,0	16	16,0	4	4,0
14. Konulara ait	6	11	11,0	33	33,0	34	34,0	16	16,0	6	6,0
örneklerin uygunluğu	7	15	15,0	33	33,0	36	36,0	9	9,0	7	7,0
15. Ders kitaplarında	5	11	11,0	36	36,0	33	33,0	14	14,0	6	6,0
kullanılan	6	13	13,0	39	39,0	30	30,0	13	13,0	5	5,0
kaynakların nicel	7	14	14,0	39	39,0	33	33,0	9	9,0	5	5,0
bakımdan yeterliliği	5	12	12,0	33	33,0	33	33,0	14	14,0	8	8,0
16. Ders kitaplarında	6	14	14,0	36	36,0	34	34,0	11	11,0	5	5,0
kullanılan	7	14	14	40	40,0	31	31,0	10	10,0	5	5,0
kaynakların nitelik	5	10	10,0	32	32,0	33	33,0	15	15,0	10	10,0
bakımdan yeterliliği	6	11	11,0	31	31,0	36	36,0	17	17,0	5	5,0
17. Konuların	7	18	18,0	35	35,0	27	27,0	14	14,0	6	6,0
anlatımında gereksiz	5	12	12,0	27	27,0	40	40,0	14	14,0	7	7,0
bilgilerden uzak	6	16	16,0	33	33,0	33	33,0	12	12,0	6	6,0
durulması	7	16	16,0	34	34,0	33	33,0	13	13,0	4	4,0
18. Programın	5	13	13,0	34	34,0	34	34,0	13	13,0	6	6,0
amaçlarına uygun	6	13	13,0	36	36,0	38	38,0	8	8,0	5	5,0
okuma parçalarına	7	19	19,0	30	30,0	40	40,0	7	7,0	4	4,0
yer verilmesi	5	14	14,0	36	36,0	32	32,0	14	14,0	4	4,0
19. Kazanımların	6	11	11,0	35	35,0	40	40,0	9	9,0	5	5,0
öğretimi için verilen	7	22	22,0	38	38,0	26	26,0	10	10,0	4	4,0
metinlerin öğrenci	5	14	14,0	36	36,0	32	32,0	14	14,0	4	4,0
düzeyine uygunluğu	6	11	11,0	35	35,0	40	40,0	9	9,0	5	5,0
20. Kullanılan	7	22	22,0	38	38,0	26	26,0	10	10,0	4	4,0
kavramların	5	14	14,0	36	36,0	32	32,0	14	14,0	4	4,0
öğrencilerin bilişsel	6	11	11,0	35	35,0	40	40,0	9	9,0	5	5,0
özelliklerine	7	22	22,0	38	38,0	26	26,0	10	10,0	4	4,0
uygunluğu											

21. Kullanılan kavramların öğrencilerin duyuşsal özelliklerine uygunluğu	5	10	10,0	38	38,0	34	34,0	14	14,0	4	4,0
22. Konuların işlenişinde öğrencilerin gelişim basamaklarına uygunluğu	6	12	12,0	37	37,0	37	37,0	11	11,0	3	3,0
23. Değer öğretimine yönelik materyallerin yeterliliği	7	14	14,0	41	41,0	32	32,0	10	10,0	3	3,0
24. Kitabın üst düzey düşünme becerilerini geliştirmeye katkısı	5	16	16,0	35	35,0	31	31,0	13	13,0	5	5,0
	6	14	14,0	38	38,0	37	37,0	7	7,0	4	4,0
	7	20	20,0	38	38,0	29	29,0	10	10,0	3	3,0
	5	21	21,0	29	29,0	27	27,0	16	16,0	7	7,0
	6	15	15,0	30	30,0	37	37,0	12	12,0	6	6,0
	7	20	20,0	39	39,0	24	24,0	12	12,0	5	5,0
	5	20	20,0	23	23,0	34	34,0	14	14,0	9	9,0
	6	12	12,0	22	22,0	45	45,0	17	17,0	4	4,0
	7	14	14,0	26	26,0	39	39,0	18	18,0	3	3,0
	5	13		29		34		15		5	
Ortalama	6	12		33		37		11		4	
	7	16		35		32		10		3	

Çizelge 3.2.' te öğretmenler 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarının içeriği ile ilgili maddelere genel ortalamaya göre 'Yeterli' olarak olumlu görüş bildirmişlerdir. Çizelge 3.2.' te öğretmenler 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarının içeriği ile ilgili maddelere genel ortalamaya göre 'Yeterli' olarak olumlu görüş bildirmişlerdir.

Tarihimiz boyunca değerli şahsiyetlerimiz vardır. Örneğin; Atatürk, Fatih Sultan Mehmet, Mimar Sinan, Yavuz Sultan Selim gibi kişilerin yaşadıklarını, yaptıkları çalışmalarını öğrenmek öğrencinin ufku genişletecek ve öğrencinin o kişiyi örnek alarak olumlu davranışlar geliştirmesine yardımcı olacaktır. Tarihimizde yer alan değerli kişilerin yaşamları hakkında bilgi sahibi olmak ve onları hizmetlerinden dolayı takdir etmek toplumun minnet borcudur.

Şimşek'in (2004) "İlköğretim Okulu Sosyal Bilgiler Dersi Tarih Konularının Öğretiminde Hikâye Anlatım Yönteminin Etkililiği" çalışmasının sonucunda hikâye anlatım yönteminin geleneksel yöntemlere göre ilköğretim 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler dersi tarih konularında; bilgi, kavrama düzeyleri ile toplam öğrenci erişimlerinde daha başarılı olduğu bulgulanmıştır.

Çizelge 3.2.' te öğretmenler 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının İçeriği ile ilgili maddelere genel ortalamaya göre 'Kısmen Yeterli' olarak görüş bildirmişlerdir.

Çizelge 3. 3. 5. 6. ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının, Görsel Tasarımına İlişkin Öğretmen Görüşleri

Maddeler	Sınıf	Yetersiz		Kısmen yeterli		Yeterli		Oldukça yeterli		Tamamen yeterli	
		F	%	f	%	f	%	f	%	F	%
25. Sosyal bilgiler ders kitabında görsel araçları yeterince yer verilmesi	5	15	15,0	28	28,0	37	37,0	10	10,0	10	10,0
	6	6	6,0	32	32,0	47	47,0	11	11,0	4	4,0
	7	11	11,0	28	28,0	44	44,0	10	10,0	7	7,0
26. Görsel araçların, öğrenci gelişim basamaklarına uygunluğu	5	16	16,0	25	25,0	28	28,0	27	27,0	4	4,0
	6	10	10,0	29	29,0	37	37,0	20	20,0	4	4,0
	7	11	11,0	27	27,0	37	37,0	18	18,0	7	7,0
27. Görsel araçların, ders kitabındaki konulara uygunluğu	5	17	17,0	22	22,0	39	39,0	13	13,0	9	9,0
	6	12	12,0	23	23,0	43	43,0	16	16,0	6	6,0
	7	15	15,0	34	34,0	30	30,0	16	16,0	5	5,0
28. görsel araçların güncelliği	5	15	15,0	27	27,0	33	33,0	20	20,0	5	5,0
	6	13	13,0	31	31,0	35	35,0	15	15,0	6	6,0
	7	12	12,0	40	40,0	30	30,0	14	14,0	4	4,0
29. Görsel araçların öğretim için yararlılığı	5	15	15,0	31	31,0	30	30,0	19	19,0	5	5,0
	6	17	17,0	22	22,0	42	42,0	14	14,0	5	5,0
	7	13	13,0	33	33,0	36	36,0	11	11,0	7	7,0
30. Görsel araçların baskılarının anlaşılabilirlik durumu	5	20	20,0	27	27,0	38	38,0	9	9,0	6	6,0
	6	13	13,0	32	32,0	37	37,0	13	13,0	5	5,0
	7	17	17,0	38	38,0	29	29,0	11	11,0	5	5,0
31. Kullanılan görsel araçların ders kitabını çekici hale getirmedeki etkililiği	5	20	20,0	25	25,0	33	33,0	16	16,0	6	6,0
	6	13	13,0	28	28,0	41	41,0	12	12,0	6	6,0
	7	15	15,0	34	34,0	38	38,0	9	9,0	4	4,0
32. Görsel araçlar metinlerin kolayca kavramasını sağlayacak biçimde uygun yerleştirilmesi	5	11	11,0	38	38,0	36	36,0	13	13,0	2	2,0
	6	17	17,0	24	24,0	40	40,0	16	16,0	3	3,0
	7	10	10,0	39	39,0	38	38,0	8	8,0	5	5,0
Ortalama	5	16		27		34		15		5	
	6	12		27		40		14		4	
	7	13		34		35		12		4	

Çizelge 3.3.' te öğretmenler 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarının görsel tasarımı ile ilgili maddelerde genel ortalamaya göre 'Yeterli' olarak olumlu görüş bildirmişlerdir.

Eğitimde kullanılan araç ve gereçler konulara uygun ve işlevsel olmadığı sürece zaman ve emek kaybı yaşanır. Kitabın içeriği sadece metin olarak algılanıp, tasarım ve tasarım öğeleri, tasarım sorunları dikkate alınmazsa çocuğun estetik beğenisi bozulur, kavramları algılaması zorlaşır. (Pektaş 2001: 1)

Ders kitaplarında kullanılan görsel araçların yerleşiminde dengeli bir düzenleme yapılır, öğeler arası bir ritim oluşursa ve gözün yukarıdan aşağıya, soldan sağa takibi sağlanırsa algılamada fazla sorun yaşanmaz. Görüntülerin ya da haritaların zorunluluklar dışında yatay yerleştirilmesinden de kaçınmakta yarar vardır. Başı ya da kitabı çevirmek zorunda kalmak

dikkati dağıtır, incelemekten vazgeçilir.

Çizelge 3.3.' te öğretmenler 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarının görsel tasarımı ile ilgili maddelerde genel ortalamaya göre 'Yeterli' olarak olumlu görüş bildirmişlerdir.

Çizelge 3.3.' te öğretmenler 7. Sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarının görsel tasarımı ile ilgili maddelerde genel ortalamaya göre 'Yeterli' olarak olumlu görüş bildirmişlerdir.

Çizelge 3. 4. 5. 6. ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının, Dil ve Anlatımına İlişkin Öğretmen Görüşleri

Maddeler	Sınıf	Yetersiz		Kısmen yeterli		Yeterli		Oldukça yeterli		Tamamen yeterli	
		f	%	f	%	f	%	f	%	F	%
33. Öğrencilerin yaşına ve kişisel özelliklerine uygun, cümle yapısının kullanılması	5	14	14,0	40	40,0	31	31,0	11	11,0	4	4,0
	6	13	13,0	32	32,0	37	37,0	16	16,0	2	2,0
	7	13	13,0	44	44,0	31	31,0	8	8,0	4	4,0
34. Ders kitabının dil bilgisi kurallarına uygunluğu	5	13	13,0	29	29,0	36	36,0	16	16,0	6	6,0
	6	12	12,0	30	30,0	34	34,0	15	15,0	9	9,0
	7	18	18,0	29	29,0	32	32,0	13	13,0	8	8,0
35. Yabancı sözcüklerin Türkçe okunuşları ile birlikte verilmesi	5	18	18,0	22	22,0	32	32,0	19	19,0	9	9,0
	6	6	6,0	33	33,0	37	37,0	9	9,0	15	15,0
	7	23	23,0	30	30,0	23	23,0	14	14,0	10	10,0
36. Gereksiz bilgi yoğunluğu kullanılmaması	5	16	16,0	33	33,0	38	38,0	8	8,0	5	5,0
	6	10	10,0	32	32,0	39	39,0	12	12,0	7	7,0
	7	15	15,0	38	38,0	35	35,0	7	7,0	5	5,0
37. Uzun cümlelerin kullanılmaması	5	15	15,0	38	38,0	26	26,0	12	12,0	9	9,0
	6	13	13,0	26	26,0	40	40,0	15	15,0	6	6,0
	7	18	18,0	34	34,0	32	32,0	10	10,0	6	6,0
38. Ders kitabındaki metinlerin etkileyici bir üslubun olması	5	20	20,0	40	40,0	24	24,0	11	11,0	5	5,0
	6	13	13,0	38	38,0	31	31,0	12	12,0	6	6,0
	7	22	22,0	38	38,0	28	28,0	10	10,0	2	2,0
Ortalama	5	16		33		31		12		6	
	6	11		31		36		13		7	
	7	18		35		30		10		5	

Çizelge 3.4.' te öğretmenlerin 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarının dil ve anlatım ile ilgili maddelerde genellikle 'Kısmen Yeterli' olarak görüş bildirmişlerdir. Genel ortalama dil ve anlatım maddelerinde kısmen yeterli oranın çıkması, 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının dil ve anlatım kısımlarını yeniden gözden geçirilmesini öne çıkarmaktadır.

Yapılan çalışmalar, okuma stratejileriyle desteklenmemiş ya da anlaşılabilirlik düzeyi düşük olan metinlerin, öğrencilerde ezberleme eğilimi yarattığını ortaya çıkarmıştır. Okumak, bir anlam kurma sürecidir. Eğer anlam kurulamıyorsa, öğrenci bu problemi ezberlemekle çözmektedir. Yapılan bir araştırmada, öğrencilerden anlaşılabilirliği zor olan bir metni özetlemeleri istenmiştir. Öğrencilerin anlamlı bir çoğunluğunun metinden belli başlı

kısımları aynen kopya ettikleri gözlenmiştir. Bu durum sosyal bilgiler ders kitaplarındaki metinlerin yeni okur-yazar olan öğrenciler için anlaşılabilirlik düzeyinin yüksek olması gerektiğini kanıtlamaktadır (Safran ve Köksal 2003: 45).

Ders kitapları öğrenmenin birincil kaynağıdır, ders kitapları öğrenci tarafından anlaşılacak şekilde gereksiz ve faydasız bir araç haline gelecektir. Bu nedenle ders kitaplarında kullanılan dil ve anlatım öğrencinin yaşına ve sınıf düzeyine uygun olmalı, Türkçe dilbilgisi ve imla kurallarına uygun olarak hazırlanmış olmalıdır. Cümle uzunlukları da anlamının istenilen düzeyde gerçekleşebilmesi için öğrenci seviyesine uygun olmalı, çok uzun cümlelerden sakınılmalıdır.

Çizelge 3.4.' te öğretmenler 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarının dil ve anlatım ile ilgili maddelerde genel ortalamaya göre 'Yeterli' olarak olumlu görüş bildirmişlerdir.

Maddeler açısından bulgulara bakıldığında 'öğrencilerin yaşına ve kişisel özelliklerine uygun cümle yapısının kullanılması' ifadesine yetersizlerin oranı %13, kısmen yeterlilerin oranı %32, yeterlilerin oranı %37, oldukça yeterlilerin oranı %16, tamamen yeterlilerin oranı %2 işaretlenmiştir.

Çizelge 3.4.' te öğretmenler 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarının dil ve anlatım ile ilgili maddelerde genel ortalamaya göre 'Kısmen Yeterli' olarak görüş bildirmişlerdir. Genel ortalamada dil ve anlatım maddelerinde kısmen yeterli oranının çıkması, 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının dil ve anlatım kısımlarını yeniden gözden geçirilmesini öne çıkarmaktadır.

Çizelge 3. 5. 5. 6. ve 7. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarının, Ölçme Ve Değerlendirmeye İlişkin Öğretmen Görüşleri

Maddeler	Sınıf	Yetersiz		Kısmen yeterli		Yeterli		Oldukça yeterli		Tamamen yeterli	
		f	%	f	%	f	%	f	%	F	%
39. Ders kitabında yer verilen değerlendirme sorularının öğrencilerin beceri birikimine uygunluğu	5	10	10,0	29	29,0	32	32,0	24	24,0	5	5,0
	6	18	18,0	24	24,0	35	35,0	15	15,0	8	8,0
	7	18	18,0	38	38,0	30	30,0	8	8,0	6	6,0
40. Ders kitabında yer verilen değerlendirme sorularının öğrencilerin bilgi birikimine uygunluğu	5	8	8,0	37	37,0	31	31,0	18	18,0	6	6,0
	6	13	13,0	31	31,0	26	26,0	19	19,0	11	11,0
	7	20	20,0	33	33,0	27	27,0	14	14,0	6	6,0
41. Yabancı	5	15	15,0	28	28,0	30	30,0	19	19,0	8	8,0

sözcüklerin Türkçe okunuşları ile birlikte verilmesi	6	12	12,0	28	28,0	34	34,0	15	15,0	11	11,0
42.Ders kitabında yer verilen değerlendirme soru sayısının yeterliliği	7	13	13,0	40	40,0	28	28,0	11	11,0	8	8,0
43. Değerlendirmede farklı soru türlerine yer verilmesi	5	22	22,0	25	25,0	29	29,0	13	13,0	11	11,0
44. Değerlendirme sorularının kapsam geçerliliğine sahip olması	6	14	14,0	33	33,0	38	38,0	9	9,0	6	6,0
45. Ders kitabında yer alan soruların öğrencileri düşünmeye yöneltmesi	7	17	17,0	43	43,0	25	25,0	13	13,0	2	2,0
	5	13	13,0	28	28,0	30	30,0	15	15,0	14	14,0
	6	15	15,0	28	28,0	32	32,0	16	16,0	9	9,0
	7	19	19,0	32	32,0	28	28,0	13	13,0	8	8,0
	5	18	18,0	29	29,0	25	25,0	21	21,0	7	7,0
	6	17	17,0	27	27,0	33	33,0	17	17,0	6	6,0
	7	23	23,0	29	29,0	29	29,0	14	14,0	5	5,0
	5	16	16,0	32	32,0	30	30,0	14	14,0	8	8,0
	6	17	17,0	29	29,0	35	35,0	14	14,0	5	5,0
	7	20	20,0	40	40,0	27	27,0	8	8,0	5	5,0
Ortalama	5	14		29		29		17		8	
	6	15		28		33		15		8	
	7	19		36		27		12		5	

Çizelge 3.5.' te öğretmenler 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarının ölçme ve değerlendirme ile ilgili maddelerde genel ortalamaya göre kısmen yeterli ve yeterli olarak görüş bildirmişlerdir. Genel ortalamada ölçme ve değerlendirme maddelerinde kısmen yeterli oranın çıkması, 5. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının ölçme ve değerlendirme kısımlarını yeniden gözden geçirilmesini ön plana çıkartmaktadır.

Çizelge 3.5.' te öğretmenler 6. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarının ölçme ve değerlendirme ile ilgili maddelerde genel ortalamaya göre 'Yeterli' olarak olumlu görüş bildirmişlerdir. Ders kitapların bir komisyon tarafından incelenmesi ve komisyonda ölçme değerlendirme uzmanının olması, bunun da kitapların bu yeterliliğini olumlu etkilemiş olabileceği söylenebilir.

Çizelge 3.5.' te öğretmenler 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarının ölçme ve değerlendirme ile ilgili maddelerde genel ortalamaya göre 'kısmen yeterli' olarak görüş bildirmişlerdir. Genel ortalamada ölçme ve değerlendirme maddelerinde kısmen yeterli oranın çıkması, 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitabının ölçme ve değerlendirme kısımlarını yeniden gözden geçirilmesini ön plana çıkartmaktadır.

4. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulunda kabul edilmiş ortaokullarda kullanılan, farklı yayın evlerine ait 5. 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarının öğretmen görüşlerine göre incelenmesine yönelik hazırlanan bu araştırma incelendiğinde ders kitaplarının genel olarak ‘Yeterli’ olarak görüş belirtildiği görülmektedir. 2014-2015 öğretim yılı ortaöğretim sosyal bilgiler 5. 6. ve 7. sınıf ders kitapları üzerinden yapılan bu çalışmada aşağıda belirtilen sonuçlar elde edilmiştir.

Farklı yayınevlerine ait sosyal bilgiler ders kitaplarının fiziksel tasarımı, görsel tasarımı, içeriği, dil ve anlatım özellikleri ile ölçme ve değerlendirmeye ilişkin öğretmen görüşlerinin yüzdeleri ve ortalamaları incelendiğinde ‘Yeterli’ sonuçlarının daha yüksek olduğu görülmektedir. Ders kitaplarının bir komisyon tarafından incelenmesi, komisyonda farklı dallarda uzmanların olması ders kitaplarının yeterliliğini olumlu etkilemiş olduğu gözlenmiştir. Eğitim-öğretim sürecinde en fazla kullanılan ders kitaplarının en iyi olması, eğitim süreci içerisinde herkesi olumlu yönde etkileyecektir. Bundan dolayı eksik kısımların düzeltilmesi ve en kusursuz ders kitapları için çalışılmalıdır.

Farklı yayın evlerine ait 5. 6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarının öğretmen görüşlerine göre hazırlanan bu çalışmanın incelenmesi sonucunda aşağıdaki öneriler getirilir:

- Ders kitapları öğrencinin öğrenme sürecine ilgisini artırmalı öğrencilerin ihtiyaçlarına uygun içerik ve kapsamda olmalıdır.
- Ders kitapları hazırlayıcıları etkinlikleri hazırlarken yönerge ve yönetmeliklerle kısıtlandıkları herkes tarafından bilinmektedir. Bu yüzden Talim Terbiye Kurulu tarafından ‘ders kitapları ile eğitim araçlarının incelenmesi ve değerlendirilmesine ilişkin yönerge’ ile ilgili düzenlemeler yapılmalıdır.
- Ders kitaplarının baskı kalitesi artırılmalı, baskı ve yazım hatalarından arındırılmalıdır.
- Öğretmenlerin büyük bir kısmı ders kitaplarını nasıl kullanacakları konusunda emin olmamalarından dolayı bu konu önemli bir sorun oluşturmaktadır. Bu yüzden Eğitim Fakültelerinde öğretmen adaylarının eğitimleri boyunca ders kitaplarının etkili bir şekilde incelemesini ve kullanmasını sağlayacak uygulamalara ya da derslere yer verilmelidir.
- Öğrenme her yaşta devam eden bir süreçtir. Ancak insanlarda kişiliğin yavaş yavaş oluşmaya başladığı ve öğrenme isteğinin en fazla olduğu dönemlerden bir olan ortaokul döneminde en iyi düzeydeki ders kitapları ile eğitim görmek bütün öğrencilerin en doğal haklarıdır.
- Ders ve çalışma kitabında zaman zaman eski kazanımları hatırlatmaya yönelik tekrar bölümlerine yer verilmelidir. Aynı zamanda kılavuz kitapta da bununla ilgili etkinlikler önerilmelidir.
- 5. 6. ve 7. Sınıf sosyal bilgiler ders kitapları büyük oranda ‘Kısmen Yeterli’ ve ‘İyi’ sonuçları aldığı için tekrar gözden geçirilip eksikliklerin tamamlanması gerekmektedir.

5. KAYNAKÇA

- Dilaver, H. H. ve Akyürek T. B. (2008), “Sosyal Bilgilerde Yapılandırmacılık”, Bayram Tay ve Adem Öcal (Ed.), *Özel Öğretim Yöntemleriyle Sosyal Bilgiler Öğretimi*, I. Baskı İçinde (91-121), Ankara: Pegema Yayıncılık.
- Dönmez, C. (2003). *Sosyal Bilimler ve Sosyal Bilgiler, Sosyal Bilgiler Konu Alanı Ders Kitabı inceleme Kılavuzu*. (Editör: Cemalettin Şahin), s: 31, Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, Ankara.
- Duman, B. ve İkiel, C. (2002). “Yapıcı Öğrenme Kuramına Göre Sosyal Bilgiler Öğretimi”, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 12(2), 245-262.
- İpşiroğlu, Z. (1994). Okuma Sevgisi Nasıl Kazandırılır? Çağdaş Eğitimde Sanat. *İstanbul: Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği Yayınları*, 127-139.
- Kabapınar, Y. (2009). Yeni Öğrenme Anlayışının Işığında Sosyal Bilgiler Ders Kitapları, Cemil Öztürk (Ed.), *Sosyal Bilgiler Öğretimi: Demokratik Vatandaşlık Eğitimi*, I. Baskı İçinde (367-401), Ankara: Pegema Yayıncılık.
- Kızılcıaoğlu, A. (2003). Orta Öğretim Coğrafya Ders Kitapları Değerlendirme Ölçütleri. *Marmara Coğrafya Dergisi*, (8), S. 95. İstanbul.
- MEB. [Milli Eğitim Bakanlığı] (2005). Sosyal Bilgiler Öğretimi Programı. Retrieved November. 01.04.2015 (tarihinde indirildi) from the Word Wide Web:
- Pektaş, H. (2001). Ders Kitaplarında Tipografi ve Tasarım Sorunları. *Hacettepe Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Sanat Yazıları*, 7. Ankara.
- Safran, M. ve KÖKSAL, H. (2003) Sosyal Bilgiler Ders Kitapları ve Sosyal Bilgilerin Mantığı. *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu: Sosyal Bilgiler*. ŞAHİN, C. (Ed.). Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, 43-60. Ankara.
- Sönmez, V. (1998). *Sosyal Bilgiler Öğretimi ve Öğretmen Kılavuzu*, İstanbul
- Şimşek, A. (2004). İlköğretim Okulu Sosyal Bilgiler Dersi Tarih Konularının Öğretiminde Hikaye Anlatım Yönteminin Etkililiği. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi* 2
- Tay ve Tay. (2006). *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*. 4 (1) 73-84.
- Tekindal, S., Cin, M., Demircioğlu, İ., Doğanay, A., Kabapınar, Y., Yanpar, T., Akınoğlu, O. (2005). Sosyal Bilgiler ve Sosyal Bilgiler Öğretimi. Cemil Öztürk., Dilek , D. (Ed). *Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler Öğretimi*, 5. Baskı, s18, Pegem Yayıncılık, Ankara.
- Yaşar, Ş. (1998). “Yapısalcı Kuram ve Öğrenme-Öğretme Süreci”, Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 8 (1-2), 68-75.